

Związek Rzemiosła Polskiego

---

ul. Miodowa 14, 00-246 Warszawa, tel. +48 22 50 44 200, fax. +48 22 50 44 220, www.zrp.pl, zrp@zrp.pl

Związek Rzemiosła Polskiego **wobec zmian w systemie edukacji**

Spółeczeństwu i gospodarce potrzebne są fachowe kadry przygotowane do pracy w wytwórczości oraz usługach. W tych sektorach dobre przygotowanie zawodowe oznacza przede wszystkim odpowiednie przygotowanie praktyczne. Rzemiosło od lat wzywa do ustalenia właściwych proporcji między teoretycznym kształceniem ogólnym i zawodowym oraz kształceniem praktycznym, realizowanym w warunkach naturalnej pracy tj. u pracodawcy. Przygotowanie zawodowe realizowane w miejscu pracy to najbardziej efektywna formuła praktycznego nauczania zawodu. Podkreśla to Komisja Europejska, zalecając ten właśnie kierunek modernizowania narodowych systemów kształcenia zawodowego, by zwiększać ich skuteczność oraz ułatwiać młodym ludziom przechodzenie ze szkoły na rynek pracy. To również naturalna odpowiedź na potrzeby rynku pracy, bo pracodawcy angażują się do kształcenia zawodowego z tych obszarów działalności gospodarczej, które się rozwijają, a tym samym generują miejsca pracy.

Od lutego bieżącego roku resort edukacji prowadził dyskusję z udziałem przedstawicieli różnych środowisk: nauczycieli, rodziców, dyrektorów szkół, samorządowców, związków zawodowych i pracodawców oraz pracodawców. Odbyło się wiele debat, z udziałem także przedstawicieli środowiska rzemieślniczego i jego organizacji, na temat zmian w systemie oświaty.

W czasie podsumowujących konferencji, jakie odbyły się w końcówce czerwca br. w Wałbrzychu i Toruniu - Pani Anna Zalewska Minister Edukacji Narodowej - przedstawiła główne elementy diagnozy na temat obecnego stanu edukacji, w tym kształcenia zawodowego oraz kierunki zmian, w jakich resort zamierza zmieniać edukację także zawodową.

Rzemieślnicy od dawna czekają na zmiany systemowe w szkolnictwie zawodowym. Mentalnie edukacja zawodowa została zepchnięta na pozycję „ostatecznego” i „negatywnego” wyboru dla młodego człowieka, co niewątpliwie wymaga wielowątkowych działań interwencyjnych resortu edukacji i nie tylko.

Uczestnicząc obecnie, w wypełnianiu zadań systemu kształcenia zawodowego i dysponując do tego, zbudowanym w organizacjach rzemiosła potencjałem administracyjnym i kadrowym, rzemiosło już realizuje Plan na rzecz odpowiedzialnego rozwoju.

Dlatego zmieniając system edukacji zawodowej należy dostrzegać i uznać rozwiązania, które zostały ukształtowane z udziałem rzemiosła i jego organizacji,

---

bowiem dobrze sprawdzają się one w ramach ogólnego systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Szkolenie w rzemiośle ma swoje indywidualności wynikające z faktu, iż od zawsze realizowane jest z udziałem i z konkretnymi zadaniami organizacji rzemiosła, ale jest integralne w systemie państwowym.

Odnosząc się do przedstawionych przez resort edukacji zamierzeń – Związek Rzemiosła Polskiego przedstawia opinie i propozycje:

Stopniowe **wprowadzanie dualnego systemu kształcenia**, odpowiadającego potrzebom gospodarki, realizowanego we współpracy z przedsiębiorstwami stanowiącymi, otoczenie gospodarcze szkoły. W dalszej perspektywie widziane jest włączenie do tego procesu organizacji pracodawców, co wobec już realizowanych zadań przez organizacje rzemiosła, oznacza włączenie innych organizacji, które przejęłyby na siebie obowiązki wobec reprezentowanych pracodawców zaangażowanych w kształcenie zawodowe. W tym segmencie wskazuje się na niezbedność obligatoryjnego samorządu gospodarczego. Przyjęcie tego kierunku zmian jest związane z koniecznością wyraźnego prawnego określenia, zarówno odpowiedzialności samorządu gospodarczego za kształcenie zawodowe, jak też jego praw i zadań oraz kwestii ich finansowania.

Obowiązkowy samorząd gospodarczy to temat, który często jest przywoływany w kontekście przyszłościowym, prowadząc do zwiększenia zaangażowania i odpowiedzialności pracodawców i ich organizacji w kształcenie zawodowe, co z pewnością wymaga dalszych poważnych decyzji ustrojowych. W tym kontekście w zmianach należy przyjąć założenie, że będą to samorzady gospodarcze adekwatne dla potrzeb różnych środowisk gospodarczych tj. przemysłu oraz przedsiębiorców zajmujących się różnymi usługami, wytwórstwem i produkcją.

To kierunek akceptowany także przez środowisko rzemieślnicze, jednakże należy podkreślić charakterystyczną cechę kształcenia dualnego, które powinno być budowane na osi umowy o pracę, gwarantującej młodym ludziom równoległe z nauką w szkole, zdobywanie doświadczenia praktycznego w naturalnych warunkach pracy. System kształcenia zawodowego musi uwzględniać potrzeby na wykwalifikowane kadry dla przemysłu oraz innych przedsiębiorców, działających w sferze wytwórczości i świadczenia różnego rodzaju usług, bowiem są one bardzo różne.

Należy tu wskazać, że ustawa o rzemiośle ustanawia obecnie nadzór organizacji rzemiosła nad przebiegiem przygotowania zawodowego uczniów w rzemiośle, co łączy się z obowiązkiem członkostwa szkolącego pracodawcy w organizacji rzemiosła. Regulacja ustawowa jasno określa obowiązek, jednakże w praktyce wiele szkół zawodowych nie respektuje tego obowiązku, co w efekcie ogranicza możliwość wsparcia dla młodzieży, która trafia na naukę zawodu do pracodawców. Nadzór ten nie oznacza kontroli, do tego powołane są inne instytucje,

lecz konkretnego wsparcia merytorycznego i organizacyjnego dla szkolących rzemieślników oraz zatrudnionych młodocianych pracowników – uczniów szkół zawodowych. a

Mając na uwadze zamierzenia rozwijania dualnego kształcenia zawodowego z określoną rolą samorządów gospodarczych, a także obowiązków przestrzegania prawa - stoimy na stanowisku, że ta kwestia wymaga pilnej interwencji resortu, prowadzącej do zobowiązania szkół do stosowania się do zasad prawa.

Określenie priorytetu dla **aktywnego włączenia pracodawców w proces tworzenia nowych zawodów oraz podstaw programowych**, uruchomienie „branżowej linii” do opracowywania programów nauczania dla zawodów jest odpowiedzią na potrzeby pracodawców. Jest to słuszny kierunek i dodatkowo w tym procesie należy wykorzystać także potencjał kadrowy organizacji pracodawców m.in. organizacji rzemiosła, które działając na rzecz zrzeszonych rzemieślników są przygotowane do tego, aby wypełniać taką rolę. Mikro i małe przedsiębiorstwa potrzebują specyficznych wykwalifikowanych kadr, a właściciele takich firm nie zawsze mogą zaangażować się w działania tego typu. Bazowanie jedynie na opiniach i współpracy z dużymi przedsiębiorcami, a właściwie zatrudnianych przez nich specjalistów, nie będzie oddawało faktycznych potrzeb różnych grup pracodawców. Niewątpliwie niezbędne jest tu zastosowanie zasady najpierw myśl na małą skalę.

Odejście od indywidualnego tworzenia przez szkoły zawodowe programów nauczania. Pozytywnie odnosimy się do koncepcji powrotu do jednolitych programów kształcenia w zawodach we wszystkich szkołach prowadzących kształcenie zawodowe. To rozwiązanie niewątpliwie ułatwi młodzieży przechodzenie z jednej do drugiej szkoły o tym samym profilu i zawodzie. Obecny stan, w którym każda szkoła może przygotować własny program, co prawda spójnych z podstawą programową, powoduje istotne różnice dla efektów kształcenia w poszczególnych zawodach. To rodzi wątpliwości pracodawców co do wiarygodności kompetencji, jakie uzyskują absolwenci, biorąc pod uwagę zakres godzinowy przeznaczony na poszczególne przedmioty, a także różne ich formułowane i priorytety przedmiotowe. Niestety często dzieje się tak, że szkoły w programach większość czasu przeznaczają na kształcenie teoretyczne minimalizując czas przeznaczony na naukę praktyczną u pracodawcy. Co rodzi uzasadniony sprzeciw szkolących pracodawców, którzy często z tego powodu rezygnują ze szkolenia stwierdzając, że minimalny wymiar zajęć praktycznych nie daje możliwości przygotowania ucznia do wykonywania określonego zawodu i praktyka taka staje się fikcją.

W ramach tych zmian warto, jednak ustanowić ścieżkę umożliwiającą modyfikację programu, pod kątem uzasadnionych potrzeb pracodawców, tak aby nie tracić

indywidualności niezbędnej dla specyfiki zawodu i sprostania potrzebom pracodawców.

Planuje się trwałe włączenie CKP do realizacji procesu kształcenia praktycznego realizowanego przez pracodawcę, jako uzupełnienie (na wzór niemieckiego dualnego kształcenia zawodowego). Rozumiemy, że ten postulat będzie możliwy do zrealizowania w dłuższej perspektywie, w sytuacji powstania samorządu gospodarczego i wyraźnego podziału odpowiedzialności pomiędzy rządem, a samorządami gospodarczymi rozdzielnie reprezentującymi przemysł oraz wytwórców, usługodawców i producentów. Nawiązując do rozwiązań niemieckich, to takie centra stanowią strukturę organizacji rzemiosła i izb przemysłowo handlowych odpowiadających za część zadań z obszaru kształcenia zawodowego. Należy podkreślić, że takie centra utrzymywane są jedynie częściowo przez uprawnione organizacje, większość zaś środków pochodzi z budżetu, a pracownicy tam zatrudnieni mają specjalny status.

Proponowana zmiana rodzi wątpliwości na tle zakładanego finansowania kształcenia w CKP. Jeśli będzie się ono odbywało na podstawie umowy pomiędzy CKP, a pracodawcą - to w obecnej sytuacji można mówić jedynie o woli pracodawcy, który dobrowolnie podpisze umowę z CKP. Myśląc o dłuższej perspektywie i dualnym kształceniu zawodowym takie centra powinny przejść do kompetencji samorządów gospodarczych.

Biorąc pod uwagę powyższe i nie kwestionując słuszności założeń - w ocenie ZRP włączenie CKP do realizacji procesu kształcenia praktycznego - do czasu jednoznacznego określenia kompetencji państwa i samorządów gospodarczych w kwestii obowiązków, zadań i praw samorządu gospodarczego w obszarze kształcenia zawodowego - nie może mieć charakteru obligatoryjnego.

Nadaje się nową rolę i pozycję dla CKP. Resort zakłada umocnienie pozycji oraz rozwinięcie sieci CKP - jedno centrum w powiecie.

Zadania CKP to kształcenie młodzieży w zakresie kształcenia praktycznego, współpraca z pracodawcami w realizacji kształcenia praktycznego, organizacja i przeprowadzanie egzaminów zawodowych (pełnienie ośrodka egzaminacyjnego), kształcenie dorosłych, ośrodek certyfikujący w ZSK.

Nie akceptujemy propozycji, aby w efekcie projektowanych zmian CKP występowały, jako dominujące w kształceniu dualnym, realizowanym z udziałem pracodawców - w ocenie środowiska one powinny być uzupełnieniem tego procesu. Ustawiony przez resort priorytet na CKP, w sytuacji niżu demograficznego, może prowadzić do tego, że szkoły zawodowe nie będą szukały współpracy z pracodawcami, ale z placówkami oświatowymi. W oczekiwaniach pracodawców – rzemieślników mikro i małych

przedsiębiorstw to nie jest formuła odpowiadająca na ich potrzeby (ich udział to 96% przedsiębiorców w tej kategorii).

Jest oczywiste, że RPO mogą tworzyć warunki do tworzenia technicznej bazy CKP, ale pozostaje problem ich funkcjonowania po okresie perspektywy finansowej, zwłaszcza że obecnie wiele z tych pałaczków ma poważne kłopoty wobec niżu demograficznego.

Wzmacnianie kształcenia zawodowego powinno dotyczyć przechodzenia z kształcenia ogólnego w kierunku zawodowego szczególnie w części praktycznej realizowanej w naturalnych warunkach u pracodawców, a nie koniecznie w CKP. Nie zgadzamy się z opcją, aby CKP były wiodącym w kształceniu praktycznym, bowiem nie odpowiada to dualnemu kształceniu zawodowemu, w którym istotnym elementem jest praktyka u pracodawcy w naturalnych warunkach pracy.

Kształcenie dualne będzie realizowane na podstawie: umów o pracę zawieranych z pracodawcą, umów zawieranych pomiędzy szkołą, a pracodawcą oraz w ramach organizacji klas patronackich.

Rzemieślnicze przygotowanie zawodowe widziane jest, jako jeden z nurtów realizacji dualnego kształcenia zawodowego. Jedną z form organizacji zajęć praktycznych dla uczniów szkół zawodowych pozostanie umowa o pracę, zawierana pomiędzy pracodawcą, a uczniem. Stoimy na stanowisku, że właśnie ta formuła powinna dominować w kształceniu zawodowym, bowiem tworzy ona skuteczne podstawy zbliżania szkoły z pracodawcą, co w efekcie zdecydowanie ułatwia uczniom przechodzenie ze szkoły na rynek pracy. Umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego młodocianych pracowników mają charakter umów o pracę na czas nieokreślony, a więc absolwent szkoły pozostaje pracownikiem. Umowy cywilnoprawne mają charakter umów na czas określony i zatrudnienie ustaje wraz z zakończeniem nauki w szkole. Tak więc umowa, która utrzymuje zatrudnienie absolwenta po zakończeniu nauki w szkole - to istotny walor, który należy docenić wobec żywych dyskusji na temat ograniczania na rynku pracy umów na czas określony.

Całkowicie nowa struktura szkolnictwa, zapowiedziane zmiany w edukacji zmieniają cały ustrój szkolny. W zaproponowanej strukturze pojawia się ośmioletnia szkoła powszechna i wydłużony o rok okres nauki w technikach i liceach ogólnokształcących. Przetrzymanie młodzieży o rok w systemie szkolnym ma także swoje znaczenie w kontekście niżu demograficznego i problemu organizacji pracy szkół.

Dla rzemiosła ważne są nowe typy zawodowych szkół ponadgimnazjalnych: trzyletnia Szkoła Branżowa I stopnia, która zastąpi zasadniczą szkołę zawodową i dwuletnia Szkoła Branżowa II stopnia, stworzy drożność do dalszego kształcenia prowadzącego

do studiów zawodowych. Możliwość kontynuacji nauki na studiach zawodowych niewątpliwie stawia szkołę zawodową w całkowicie innym świetle. Widzimy w tym wzmocnienia kształcenia zawodowego i uznanie dla technicznych talentów młodzieży, które mogą być rozwijane w całej ścieżce kształcenia zawodowego.

Zdecydowanie opowiadamy się za zwiększeniem czasu przeznaczanego na kształcenie zawodowe z nachyleniem na zajęcia praktyczne. Środowisko rzemieślnicze zawsze wskazywało na problem relacji czasu przeznaczanego na naukę przedmiotów ogólnych i zawodowych do czasu, jaki jest przeznaczany na naukę praktyczną. W ocenie mistrzów prowadzących naukę praktyczną dla uczniów szkół zawodowych, czas przeznaczony na naukę w szkole i zajęcia praktyczne u pracodawcy powinien być rozłożony w co najmniej równych częściach w całym okresie nauczania w szkole zawodowej. W ten sposób tworzy się odpowiednie warunki do kształtowanie umiejętności praktycznych ucznia niezwykle istotnych dla opanowania wprawy w wykonywania zadań zawodowych.

Wprowadzenie ramowych programów doradztwa zawodowego oraz uwzględnienie tematyki doradztwa w podstawie programowej na każdym etapie edukacji. Wprowadzenie do podstaw programowych treści związanych z edukacją przedzawodową oraz ustalenie obowiązku badania predyspozycji zawodowych uczniów przed wyborem ścieżki kształcenia w poradni psychologiczno-pedagogicznej - to słuszne założenia. Doradztwo zawodowe ma kluczowe znaczenie w identyfikowaniu uzdolnień i talentów nie tylko w obszarze przedmiotów ogólnych, ale tych o charakterze technicznym. Ta identyfikacja powinna następować na etapie kształcenia początkowego, aby w ten sposób dzieci i ich rodziców przygotowywać do wyboru zawodu, a nie typu szkoły. W obecnym stanie młodzież nie wybiera zawodu lecz typ szkoły ponadgimnazjalnej, czemu sprzyja niestety elektroniczny nabór w do szkół ponadgimnazjalnych. Z całą pewnością ten obszar wymaga interwencji poprzez wprowadzenie doradztwa zawodowego do szkół początkowego nauczania. Stoimy na stanowisku, że na tym etapie nauczania należy wprowadzić w przedmiot zajęcia techniczne, co pozwalałoby na identyfikację indywidualnych uzdolnień uczniów, a tym samym ułatwiało dokonywanie, w dalszym okresie, wyboru zawodu i ścieżki kariery. Obecny system tworzy warunki do eksponowania uzdolnień typu matematycznych czy informatycznych, ale nie technicznych odnoszących się do konkretnych zawodów. Podkreślić należy, że ta grupa talentów to zaplecze kadrowe dla tworzenia i wdrażania innowacji technicznych i technologicznych.

Utworzenie Funduszu Rozwoju Edukacji Zawodowej, biorąc pod uwagę znaczenie segmentu kształcenia zawodowego w kontekście potrzeb gospodarki i interesów społecznych, zakładany kierunek należy uznać za słuszny. Oczywiście problem - to źródło gromadzenia celowych środków. W przedstawionych założeniach

wskazuje się na Fundusz Pracy, Krajowy Fundusz Szkoleniowy, Spółki Skarbu Państwa, składki od organizacji zrzeszających przedsiębiorców.

W ocenie środowiska propozycja w tym kształcie jest wielce dyskusyjna.

FP jest celowym funduszem tworzonym z dodatkowych wpłat pracodawców i w założeniach jest przeznaczony na rozwiązywanie problemów rynku pracy. To bardzo szerokie spektrum zadań i zobowiązań obciążających FP, włączenie zaś do tej odpowiedzialności nowego obszaru mogłoby oznaczać dodatkowe, poza podatkowe obciążenia pracodawców, co nie zyskuje akceptacji.

Krajowy Fundusz Szkoleniowy jest nowym narzędziem utworzonym w ramach środków FP i służy w procesie kształcenia ustawicznego, a więc wspiera proces uczenia się przez całe życie nie tylko osób zatrudnionych, ale także pracodawców. Należy też dodać, że środki jakie są przeznaczane na KFS nie są współmierne do potrzeb.

Część pracodawców rzemieślników, angażujących się w proces kształcenia zawodowego przygotowuje wykwalifikowane kadry nie tylko na swoje potrzeby, ale także innych pracodawców, którzy nie podejmują tego trudu. Z tego tytułu, podobnie jak inni angażujący się pracodawcy, rzemieślnicy także korzystają z częściowego zwrotu kosztów związanych z realizacją programu praktycznej nauki zawodu poniesionych w całym cyklu trzyletniego nauczania. Źródłem są środki FP tworzone z odrębnych wpłat, wnoszonych przez pracodawców. Konstatacja – pracodawcy uczestniczą w kosztach kształcenia zawodowego, bowiem w ten sposób FP odciąża budżet od części kosztów kształcenia zawodowego w odniesieniu do zajęć praktycznych.

Od samorządów lokalnych zależy, w jakim stopniu ten udział będzie wykorzystywany, bowiem partycypacja w kosztach szkolenia praktycznego jest związana z umową o pracę z młodocianym pracownikiem i organizacji kształcenia w klasach wielozawodowych, gwarantującej **większą ilość godzin przeznaczonych na zajęcia praktyczne.**

Włączenie organizacji pracodawców w odpowiedzialność finansową za kształcenie zawodowe może być planem perspektywicznym, zakładających wprowadzenie zasadniczych zmian ustrojowych uwzględniających podział praw i odpowiedzialności za kształcenie zawodowe pomiędzy rządem, a samorządem gospodarczym.

Zapowiedziane zmiany w edukacji niewątpliwie są poważne, bowiem zmieniają cały ustrój szkolny. Oczywiście na tym etapie dyskusji mówi się o kierunkach i zamierzeniach, jednak najważniejszy etap to tworzenie szczegółowych regulacji prawnych, które pokażą nową rzeczywistość oświatową, także w obszarze kształcenia zawodowego.

Zmiany są stałym elementem życia gospodarczego i społecznego, tak więc dotyczą także edukacji, ale podejmując nowe wyzwania należy chronić te wartości, które

sprawdzają się i przynoszą dobre efekty w postaci ułatwienia młodzieży przechodzenie ze szkoły do świata pracy oraz generują wykwalifikowane kadry niezbędne w rozwoju firm, wdrażania innowacyjności.

Związek Rzemiosła Polskiego prezentujący blisko 24 tysiące rzemieślników prowadzących szkolenie praktyczne dla ponad 72 tysięcy uczniów szkół zawodowych oraz jako organizacja w Radzie Dialogu Społecznego - przedstawiając stanowisko wobec kierunków zmian w zakresie kształcenia zawodowego - deklaruje gotowość udziału w dalszych pracach związanych z tworzeniem szczegółowych rozwiązań prawnych w tym obszarze.

Warszawa, 6 lipca 2016 r. Zespół Oświaty Zawodowej i Problematyki Społecznej ZRP